

DIVADLO PETRA BEZRUČE

JAZZOVÝ MUZIKÁL NA MOTIVY NOVELY
WILLIAMA SAROYANA

TRACYHO TYGR

TRACYHO TYGR

JAZZOVÝ MUZIKÁL NA MOTIVY STEJNOJMENNÉ NOVELY
WILLIAMA SAROYANA

HUDBA
VLASTIMIL ŠMÍDA

LIBRETO A TEXTY PÍSNÍ
JIŘÍ JOSEK

REŽIE
JIŘÍ SEYDLER J. H.

SCÉNA A KOSTÝMY
MARTA ROSZKOPFOVÁ

CHOREOGRAFIE
LENKA DŘÍMALOVÁ J. H.

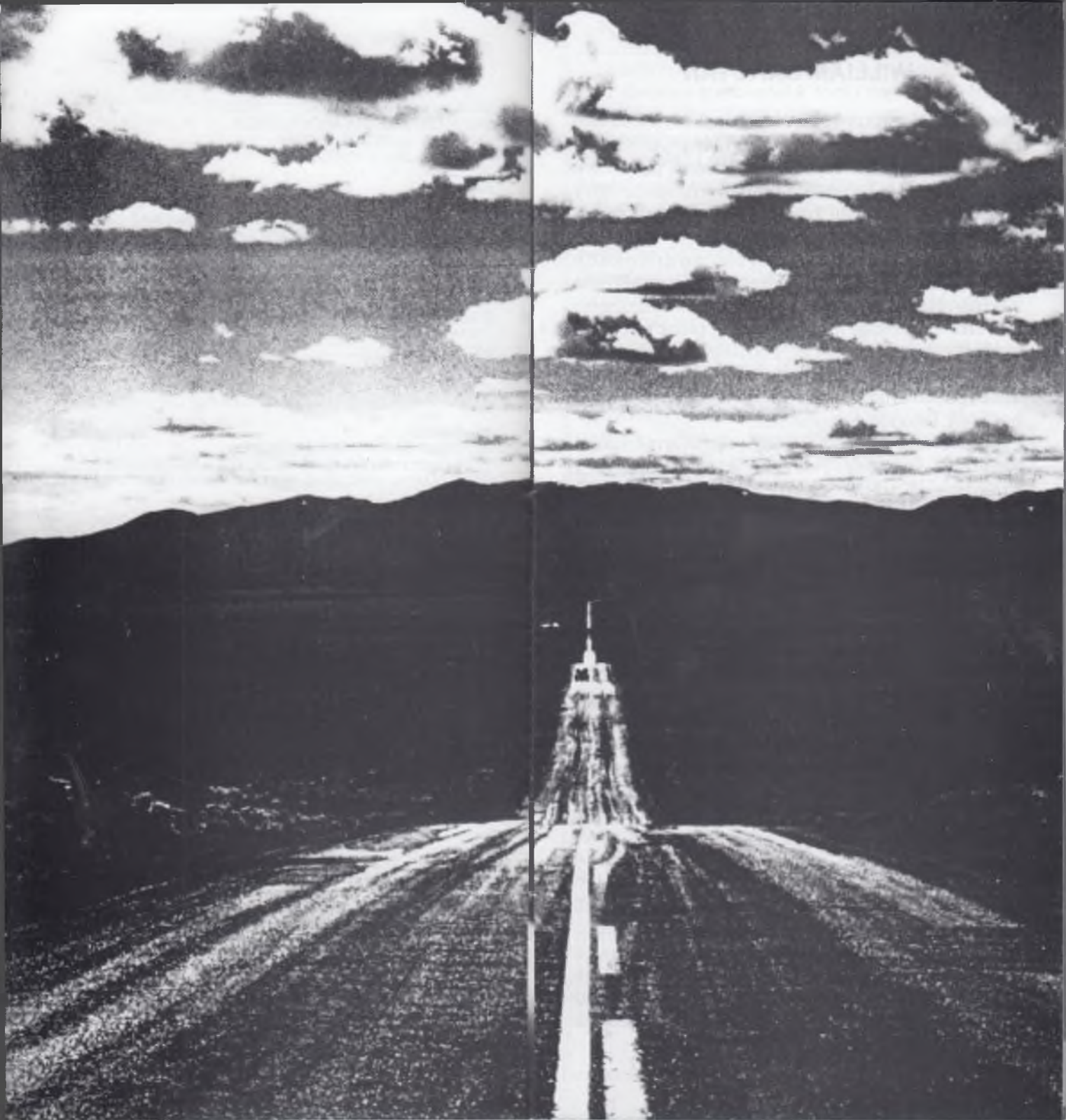
HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ
VLASTIMIL ONDRUŠKA J. H.
VLASTIMIL ŠMÍDA J. H.

ÚPRAVA TEXTU
MICHAL PRZEBINDA
JANA PITHARTOVÁ

SVĚTOVÁ PREMIÉRA 1. ŘÍJNA 2000
V DIVADLE PETRA BEZRUČE

PRÁVA K PROVOZOVÁNÍ DÍLA ZASTUPUJE AURA-PONT PRAHA.

WILLIAM SAROYAN

se narodil 31. srpna 1908 v kalifornském městečku Fresno. Byl jedním ze čtyř dětí arménských rodičů, kteří stejně jako řada dalších Arménů počátkem století uprchli z Turecka a hledali v Americe nový domov, kde by mohli žít svobodně, v křesťanské víře a zachovat své národní tradice.

Dětství prožil v krušných podmínkách přistěhovalecké chudiny. Ve třech letech ztratil otce a do osmi let žil stejně jako jeho nezletilí sourozenci v sirotčinci, protože matka byla bez prostředků. Do školy chodil jen několik let, podstatnou část svého širokého kulturního rozhledu získal až postupným sebevzděláváním. Od čtrnácti let se živil jako poslíček, listonoš, telegrafista.

První literární pokusy uveřejňoval v arménském literárním časopise Hairenik, který vycházel v Bostonu. Knižně debutoval v roce 1934 povídkovou knihou Odvážný mladý muž na létající hrazdě. Již ve třiceti letech byl uznávaným spisovatelem.

Napsal více než sto knih, jsou mezi nimi především povídky, ale i romány, memoáry, eseje, poezie a divadelní hry. Svou tvorbou se výrazně zasloužil o to, že arménská kultura zakořenila v etnicky pestrobarevném prostředí amerického kontinentu a získala v něm i značný respekt. V roce 1940 mu byla udělena Pulitzerova cena za divadelní hru Čas tvého života, Saroyan ji však nepřijal, protože na ocenění v oblasti umělecké tvorby nevěřil.

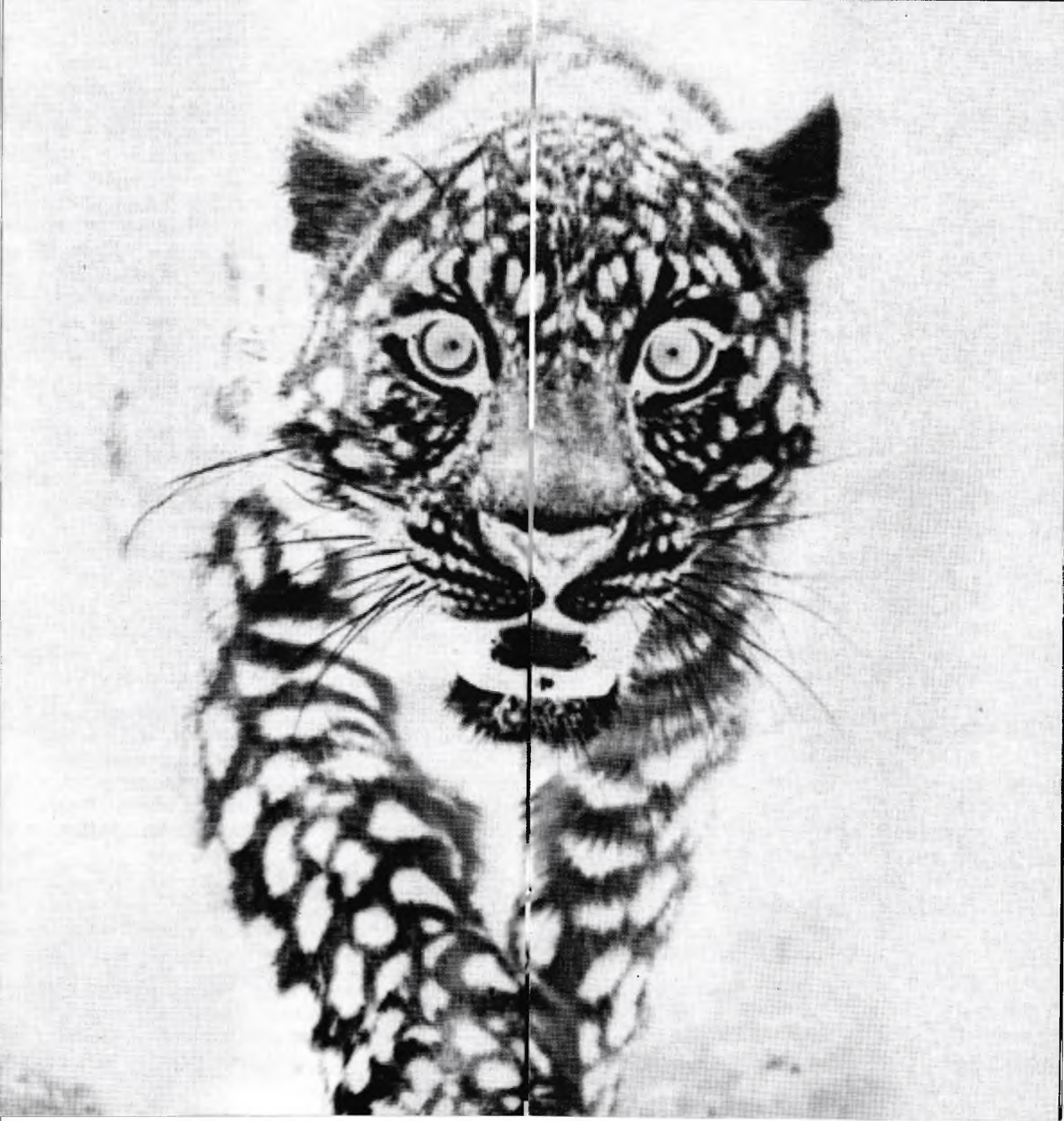
Hrdiny Saroyanových příběhů jsou nejčastěji jemu velmi blízcí příslušníci menšinových skupin žijících v Americe, nejen Arméni, ale i Řekové, Italové, Irové, Indiáni, černoši... Není však pouze programovým zastáncem znevýhodněných jedinců, nýbrž obdivovatelem jejich životaschopnosti a umění naplnit nelehký a často zdánlivě neúnosný život chutěmi, radostmi a nezdolatelnou vitální energií. To je hybné téma celé Saroyanovy tvorby a náboj jeho neúnavného optimismu, který není naivitou, ale dalekou a usilovnou poutí za smyslem života.

"...Saroyan se ve své redukci skutečnosti dostává jako člověk i spisovatel k tomu nejzákladnějšímu dilematu, zda "říkat existenci ano, či ne". A rozhodně se vyslovuje pro první z obou možností, což jeho vede k tomu, aby i v tragických příbězích hledal spíše komediální, čili šťastná řešení, a aby i o životě plném strastí psal ve stylu, připomínajícím pohádky, jejichž přirozeným posláním vždy bylo životu spíše přitakat než jej popírat. Saroyan se domníval, že posláním umělce - ale vlastně každého člověka, protože autor tu nebyl ochoten příliš diferencovat - je hledat pro životní prásílou posilující zdroje, které on sám nacházel v pěstování přirozené krásy v nás samých, v kouzelné moci snění, v umění zpívat, hrát či vyprávět, ve schopnosti žertovat, smát se a usmívat. Právě spontánní oslava životního temperamentu, poetická imaginace a humor zachraňují nejednu autorovu prózu před upadnutím do naivní sentimentality či bezmocného zoufalství. "Nemůžete lidstvo častovat nadávkami, aniž se při tom usmějete," tvrdil Saroyan, "protože bez humoru není naděje, a tu člověk potřebuje k životu stejně jako půdu pod nohama."

(Josef Jařab v doslovu k českému vydání Saroyanova válečného románu Lidská komedie)

Saroyan byl otcem dvou dětí. Jeho dcera byla ještě v dívčím věku renomovaným fotografem označena za jednu z nejkrásnějších žen světa. Syn Aram je uznávaným americkým básníkem. S matkou svých dětí se Saroyan dvakrát oženil a dvakrát rozvedl. Řadu let žil v rodném Fresnu a také v Paříži. Po celý život trpěl těžkými depresemi, kterým srdnatě čelil soustavnou prací, jak o tom píše v nádherné memoárové knize O neumírání. Zemřel 18. května 1981.

Máme štěstí, že to nejlepší z jeho rozsáhlého a pozoruhodně originálního díla bylo přeloženo i do češtiny: Odvážný mladý muž na létající hrazdě, Trable s tygry, řada dalších povídek ve výběrech Léto na krásném bílém koni a Pět zralých hrušek, Tracyho tygr, Lidská komedie, Tati, tobě přeskočilo, Mami, já tě baštím, O neumírání, dramata Divadlo Svět, Čas tvého žití (u nás pod názvem Minuty na hodinách) ...

SAROYANOVI TYGŘI

...William Saroyan čas od času pustí do svých knížek tygry, ale ti se tam nechovají, jak by měli, a projevují sklon k výstřednostem a výtržnostem všeho druhu. Saroyanův tygr se zkrátka obvykle chová neobvykle. Ani Tracyho tygr není v tomto ohledu výjimečný, což znamená, že je v kterémkoli jiném ohledu zcela výjimečný. Jeho chování v knize je na pováženou a mnohdy hraničí se skandálem. Předně to není tygr, ale černý panter. Kterýkoli jiný černý panter v kterékoli jiné knize kteréhokoli jiného autora by pravděpodobně zůstal černým panterem. Saroyanův černý panter se docela klidně a bez rozpaků stane tygrem... V novelce Tracyho tygr (Tracy's Tiger, 1951) je vlastně tygrů několik. Tracyho tygr je černý panter, který uteče z cirkusu. Tracyho tygr je láska. Tracyho tygr je sen, touha a radost. Tracyho tygr je Laura Luthyová. Tracyho tygr je alkoholický nápoj za pětadvacet centů. Tracyho tygr je nafukovací hračka pro děti. Tracyho tygr je senzace v novinách... Tracyho tygr je zkrátka všechno možné, nejvíc ze všeho je však něčím uvnitř Tracyho.

Tohoto tygra, nejdůležitějšího tygra v celé knížce, má vlastně na svědomí William Blake. William Blake ovšem nemohl tušit, když psal svou krásnou báseň o tygrovi, o onom tygrovi, jenž se stal pro celé čtenářské generace ztělesněním životní energie, že jeho tygr oživne a vlezl si do tříletého Thomase Tracyho z Fresno, stát Kalifornie... Stačilo skutečně málo k tomu, aby život Thomase Tracyho plynul klidně a pokojně, bez vzruchu, strážní a nezaviděných šlamastyk. Stačilo například, aby nikdy o žádném Blakeovi a jeho básni neslyšel. Přečteme-li si Saroyanův příběh jako příběh mravoličný a zamyslíme-li se nad tím, jaké výhody má ten, kdo nemá tygra, vyplyne nám z knížky několik ponaučení, jak se vyvarovat potíží: Předně nenaslouchejme ve ftech letech básni Williama Blakea Tygr...

Thomas Tracy a snad všechny postavy Williama Saroyana tygra mají, protože v sobě nosí mládí... Typický saroyanovský hrdina je chlapec či mladík, který se ocitá v nesnázích, protože něco stále hledá...

Thomas Tracy v závěru nalezne Lauru Luthyovou a jeho tygr, jakkoli je zubožený a zbitý, nakonec nezemře. A přece na konci příběhu záhadně zmizí. Ne nadarmo ho policista Huzinga hledá na obraze v místnosti, do níž Tracyho tygr vešel, aniž z ní kdy vyšel. Neboť Tracyho tygr nezmizel docela. Stal se obrázkem. Anebo se stal znovu básní. Tou básní, z níž se zrodil. Zalezl zpátky do malého doupěte, které mu postavil William Blake, klidně tam dříme a čeká, až si ho zase někdo někdy přečte.

Z doslovu Martina Hliského k prvnímu českému vydání Tracyho tygra

WILLIAM BLAKE

TYGR

TYGŘE, TYGŘE PLANOUcí
LESEM ČERNÝM ZA NOCI,
ČÍ RUKA NESMRTELNÁ
STVOŘILA KRÁSU TAK DĚSIVOU?

KDE OHEŇ TVÝCH OČÍ PLÁL?
U NEBE ČI V JÍCNU SKAL?
KDO NA KRÍDLECH DAL SE V LET
A TROUF SI PRO NĚJ DOLETĚT?

ČÍPAK UM A ČÍ SÍLA
SRDCE TVÉ OŽIVILA?
A KDYŽ TO SRDCE ZAČLO BÍT,
KDO NEBÁL SE JE UCHOPIT?

KDO DO PECE TVŮJ MOZEK DAL?
A KLADIVEM TĚ VYKOVAL?
NA KOVADLINU KDYŽ TĚ NES,
KDO NEPOCÍTL HRŮZNÝ DĚS?

KDYŽ HVĚZDY SESLALY HOUF STŘEL,
PLÁČ DEŠTĚ VESMÍR POZASTŘEL,
ZDA USMÁL SE NAD DÍLEM SVÝM?
BERÁNKA TVŮRCE BYL TVŮRCEM TVÝM?

TYGŘE, TYGŘE PLANOUcí
LESEM ČERNÝM ZA NOCI,
ČÍ RUKA NESMRTELNÁ
TVOU HRŮZNOU KRÁSU STVOŘILA?

Co je neodolatelným kouzlem Saroyanových knížek?

Řekl bych, že právě neodolatelné kouzlo jeho knížek. Snažit se je vysvětlit je trochu jako připravit kouzelníka o jeho tajemství a zbavit magii kouzla. Měl jsem to štěstí setkat se se Saroyanem osobně při jeho návštěvě Prahy těsně před jeho smrtí. Připravovalo se právě první české vydání Tracyho tygra, jehož se on už bohužel, také kvůli tehdejší výrobě v lhotám tiskáren, nedožil. Byli jsme v bytě amerického kulturního atašé ještě s panem Jiřím Šalamounem, který knihu ilustroval. William Saroyan si prohlížel obrázky, když mu padl do ruky jeden, na němž je obrázek Tracyho, jemuž z těla vyskakuje tygr. Ten starý pán se smutnými vousy a veselými očima se dychtivě jako kluk vrhl na obrázek a křičel: "Takhle přesně jsem to myslel, a oni to nechtěli pochopit!" Možná právě v tom spočívá kouzlo jeho knížek - schopnost dívat se dychtivě jako kluk na věci kolem sebe bez ohledu na posměch a káravé pohledy jiných.

Jiří Josek

JIŘÍ JOSEK a jeho Tracyho tygr

Jiří Josek se narodil 31. března 1950 v Brně. Je povoláním překladatel z angličtiny, přednáší teorii překladu na filosofické fakultě University Karlovy v Praze, ve vlastním nakladatelství ROMEO vydává dvojjazyčná vydání skvostů světové literatury. Jeho profesionální aktivity ho často odvanou i do anglofonního zámofí.

Překládá prózu (J. Kerouac, E. L. Doctorow, J. Cary, O. Henry...) i poezii (W. Shakespeare, G. G. Byron, L. Ferlinghetti, A. Ginsberg, The Beatles...), a především divadelní hry. Je naším předním překladatelem Shakespeara - v loňské sezoně uvedlo Divadlo Petra Bezruče Hamleta v Joskové překladu a také v jeho režii - ale vyhledává pro česká jeviště i čerstvé novinky světové dramatiky, jakými byly v posledních letech třeba Hra o manželství Edwarda Albeeho nebo Zabiják Joe Tracyho Lettse, který měl českou premiéru v Činoherním klubu a krátce na to ho uvedlo Divadlo Petra Bezruče. Díky jeho překladům se dočkaly české verze slavné muzikály Funny Girl, West Side Story a Hair. Z rozsáhlého díla Williama Saroyana přeložil pozoruhodnou divadelní hru Divadlo Svět a poetickou novelu Tracyho tygr.

Malý literární zázrak v podobě útlé knížky s názvem Tracyho tygr objevil Jiří Josek už za studií a propadl jeho kouzlu tak, jak se to stane asi každému mladému člověku, který si Tracyho tygra přečte. Na rozdíl od všech ostatních četl Jiří Josek Saroyanovu novelu v originále, v době, kdy ještě nebyla přeložena do češtiny. Díky jeho překladu se v roce 1980 objevil Tracyho tygr s originálními ilustracemi Jiřího Šalamouna v českých knihkupectvích a v krátké době se stal literárním hitem mladé generace.

Od té doby uvedlo již několik českých divadel oblíbený příběh Thomase Tracyho a jeho tygra v jevištní podobě, navzdory Saroyanovu zákazu veškerých adaptací jeho díla. Jiří Josek jako renomovaný překladatel a navíc zkušený divadelník se stal prostřednictvím agentury zastupující W. Saroyana v zahraničí jediným oficiálním držitelem práva napsat na motivy Tracyho tygra muzikálové libreto. Jeho letitá divadelní zkušenost a hluboké porozumění autorovi přinesly ojedinělý dramatický tvar, který Saroyanovu originálu nezůstává nic dlužen. Text muzikálu psal Josek za pobytu v USA v roce 1995 a souběžně s ním vznikala i původní hudba, která navazovala na populární hudbu 60. let.

Když jsme se rozhodli uvést českou premiéru muzikálového Tracyho tygra v Divadle Petra Bezruče v Ostravě, která má specifické zázemí vynikajících domácích muzikantů, souhlasil Jiří Josek s vytvořením nové hudby, zvláště když se tohoto úkolu ujal špičkový ostravský jazzman Vlastimil Šmída, klávesista kapely The Gizd, která je také zárukou vysoké interpretační úrovně.

**Neobvyklé spojení posluchačsky náročné hudby
s textem vysokých literárních kvalit
v komerčním muzikálovém žánru**

S pojmem divadelní muzikál se dnes v diváckém podvědomí pojí slavná jména interpretů populární hudby, mystická či kánonizovaná témata, velké výpravy a neméně velké rozpočty. Jak se tam vejde Saroyanův Tracyho tygr s původní jazzovou muzikou, komorním prostředím našeho divadla a naší úpornou snahou sdělit tu subtilní touhu po sebevyjádření, která je zakletá v dnes již kultovní novelce? To nevím. Ale již léta mám neodbytný pocit, že je nutné se o to pokusit. Přesněji od chvíle, kdy se mi dostalo do ruky libreto Jiřího Joska a jeho vynikající písňové texty. Žádné primitivní veršovánky, kde by se to hemžilo dlouhými vokály, žádná popová schémata, kdepak. Tady jde o ryze básnický pokus o rozhovor se Saroyanem a jeho postavami. Když se ptám mladých lidí, co se jim nejvíc líbí na novele Tracyho tygr, odpovídají většinou: Nevím, ale mám tu knížku rád, je i o mně, také mám svého tygra, určitě bych ho chtěl mít...

Všichni v divadle teď máme trable s tygrem. Byl bych moc rád, kdyby diváci usoudili, že stály za to.

Michal Przebinda

SPONZOŘI

SEKO

S Y S T E M

NOVING®

pneukom spol. s r.o.
PNEUMATIKA AKOMPRESORY

Program vydala Divadelní společnost Petra Bezruče, s. r. o.,
k 1. premiéře sezony 2000-2001.

Textovou část připravila Jana Pithartová.

Graficky upravila Marta Roszkopfová.

Divadelní společnost Petra Bezruče provozuje Divadlo Petra Bezruče pod uměleckým vedením Michala Przebindy. Zřizovatelem Divadla Petra Bezruče je Magistrát města Ostravy, řízením je pověřena JUDr. Jarmila Hájková, ředitelka DLO.

2000-2001

JUBILEJNÍ 55. SEZONA DIVADLA PETRA BEZRUČE

